

“ER VALT NOG VEEL WINST TE HALEN”

ECOLOGISCHE SLEUTELFACTOREN VOOR GEMEENSCHAPPELIJKE KIJK OP EFFECTIVITEIT MAATREGELEN

Sleutelfactoren

1. Productiviteit water | 2. Lichtklimaat
3. Productiviteit bodem | 4. Habitatgeschiktheid
5. Verspreiding | 6. Verwijdering |
7. Organische belasting | 8. Toxiciteit | 9. Context

“Eén van de zegeningen van de KRW is dat we veel meer zijn gaan waarnemen en veel meer leren van wat we doen,” vertelt Maarten Ouboter, ecooloog bij Waternet, “En het mooie is dat we dat veel meer in gezamenlijkheid doen, dat is ook een belangrijke plus van de KRW. Meer samenwerken is meer samen leren en dat leidt weer tot meer effectiviteit.”

Hoe effectief zijn de maatregelen die we nemen om de waterkwaliteit te verbeteren? Iedereen is in 2009 naar beste kunnen aan de slag gegaan met KRW-maatregelen en veel maatregelen blijken effectief. Maar niet allemaal. Soms zijn maatregelen op de ene plaats wel effectief en op de andere niet, of zijn maatregelen veel minder effectief dan verwacht. Duidelijk is dat je daarbij niet naar één losse maatregel moet kijken maar naar het hele watersysteem. Er is dus een goede diagnose nodig van dat systeem. Dat was de aanleiding voor een innovatieproject waarin de Ecologische Sleutelfactoren (ESF) zijn ontwikkeld.

Ecologische sleutelfactoren geven inzicht in de ecologische staat van een watersysteem. Ze geven aan waar belangrijke ‘stuurknoppen’ zitten voor het bereiken van de ecologische doelen van dat watersysteem. Een sleutelfactor kan op ‘groen’ staan (het waterlichaam voldoet aan de eisen van de sleutelfactor), of op ‘rood’ (het waterlichaam voldoet niet aan deze factor). Feitelijk ligt aan deze kleur een genuanceerde evaluatie ten grondslag. De set ecologische sleutelfactoren (ESF) voor stilstaande wateren bestaat uit negen factoren (zie figuur) Ze hebben een logische hiërarchie.

Stuurknoppen

De eerste drie sleutelfactoren voor stilstaande wateren (productiviteit water, lichtklimaat en productiviteit bodem) bepalen samen de aanwezigheid van ondergedoken waterplanten, een eerste belangrijke voorwaarde voor goede ecologische waterkwaliteit. Er moeten niet te veel nutriënten in het water zitten, er moet voldoende doorzicht zijn en de bodem moet niet te veel nutriënten naleveren.

Is dit in orde, dan zijn de basisvoorwaarden aanwezig voor ecologisch gezond water: helder water met voldoende doorzicht, zodat ondergedoken waterplanten er zich kunnen vestigen. Die waterplanten vormen op hun beurt de leefomgeving voor veel waterdiertjes en vissen.

De volgende drie sleutelfactoren bepalen de voorwaarden voor specifieke soorten. Het zijn habitatgeschiktheid, verspreiding en verwijdering. De volgende sleutelfactoren organische belasting en toxiciteit (aanwezigheid van gifstoffen) gaan over specifieke omstandigheden. De laatste sleutelfactor - context - gaat over de afweging tussen functies van watersystemen, bijvoorbeeld poldersloot of scheepvaartkanaal.

Gemeenschappelijke taal

De Ecologische Sleutelfactoren zijn ontwikkeld door Stowa samen met Waternet en enkele waterschappen. Maarten Ouboter is er nauw bij betrokken geweest: “Ze helpen je te leren wat van invloed is op een ecosysteem. En, zeker zo belangrijk, het zorgt ervoor dat je beter met elkaar kunt praten over waterkwaliteit. Het zorgt voor een gemeenschappelijke taal zodat je met wetenschappers en waterschappers, en ook met boeren en omwonenden kan praten over wat er aan de hand is en wat je zou kunnen doen. Zo kom je tot een gemeenschappelijke kijk op een watersysteem, op de bronnen van probleemstoffen en op de vraag waar je werkelijk effectief bent met maatregelen.”

“Het blijft maatwerk,” weet Maarten Ouboter, “maar die voorbeelden laten zien dat we inmiddels veel beter weten wat werkt en wat niet. We zijn nog steeds aan het leren, maar inmiddels is wel duidelijk dat een watersysteemanalyse met de sleutelfactoren veel kan opleveren. We hopen dat we, als we de plannen voor de periode 2021-27 gaan vaststellen zover zijn dat we tot realistisch ambitieuze doelen kunnen komen. Want er valt nog veel winst te pakken.”

Hoe ver kunnen we komen in 2027? Maarten Ouboter: “Ik ben er van overtuigd dat er nog veel mogelijk is. Er zijn nog genoeg win-win mogelijkheden waarbij je verbetering van het watermilieu in lijn kan brengen met de agrarische bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld door slim onderhoud en slimmer bodembeheer. De agrarische collectieven zijn mooie platforms om per polder samen met de boeren tot goede oplossingen te komen. Oplossingen waarbij iedereen zijn steentje bijdraagt en het niet alleen een verantwoordelijkheid is van de overheid.”

“Wat we vooral moeten doen is de systeemanalyse verder uitbouwen. En zo komen tot goede ecologische doelstellingen met een realistisch en tegelijk ambitieus beeld van wat je in 2027 kan halen. Dat is de slag die gemaakt moet worden.”